

A photograph of three young people, two men and one woman, smiling and interacting. The man on the left is wearing a green beanie and a blue t-shirt. The woman in the center is smiling broadly, showing her teeth. The man on the right is partially visible, wearing a pink patterned shirt. The background is slightly blurred, suggesting an indoor setting.

Vakoverstijgend leren en werken in de schoolpraktijk

een inventarisatie onder praktijkscholen en studenten
van de lerarenopleidingen van Hogeschool Inholland

onderzoek uitgevoerd door de onderzoeksgroep
Onderwijzen en Leren in Diversiteit

Jilles de Kooker
Rick de Graaff
lectoraat Taal & Interactie in het onderwijs

Inhoud

1. Aanleiding en context	3
2. Vraagstelling	5
3. Methode	6
4. Resultaten praktijkscholen	8
5. Resultaten studenten	12
6. Samenvatting, aanbevelingen en conclusie	16
 Bijlage 1: Vragenlijst Vakoverstijgend onderwijs op Opleidingsscholen Inholland	 18
Bijlage 2: Uitnodigingsbrief vragenlijst opleidingsscholen	31
Bijlage 3: Vragenlijst Vakoverstijgend onderwijs voor studenten	32

Vakoverstijgend leren en werken in de schoolpraktijk

een inventarisatie onder praktijk scholen en studenten van de lerarenopleidingen van Hogeschool Inholland

1. Aanleiding en context

Werkveld

Scholen streven op de een of andere manier naar meer samenhang tussen de verschillende onderdelen van het onderwijsaanbod. De meningen over de gewenste mate van vakintegratie zijn echter verdeeld. Voorstanders beweren dat het leren voor leerlingen betekenisvoller en aantrekkelijker wordt en dat het bijdraagt aan betere leeruitkomsten. Bovendien wijzen zij erop dat de gedetailleerde verkaveling van de maatschappelijke werkelijkheid in 15 vakken niet 'natuurlijk' is en dat vakintegratie leeruitkomsten oplevert die beter aansluiten bij de huidige, complexe samenleving, die door leerlingen als een geheel wordt ervaren. Bij een geïntegreerde aanpak zou het gemakkelijker zijn om betekenisvolle thema's uit te werken, voor activerende werkvormen te kiezen en, uiteraard, aan vakoverstijgende competenties te werken. Daarnaast worden ook de organisatorische argumenten van 'minder handen voor de klas' en 'bredere inzetbaarheid van docenten' genoemd. Tegenstanders wijzen er vaak op dat de claim dat vakintegratie zou leiden tot betere leeropbrengsten tot op heden niet door wetenschappelijk onderzoek wordt ondersteund, dat bepaalde kennis en vaardigheden onvoldoende worden ontwikkeld en dat het hoge eisen stelt aan de docent. Niettemin hebben veel scholen gekozen voor een bepaalde mate van vakintegratie en spelen de tweedegraads lerarenopleidingen van Hogeschool Inholland daarop in.

Lerarenopleiding

De ambities van de lerarenopleidingen van Inholland reiken verder dan de bevoegdheid in een vak. Niet alleen vakbevoegdheid is het doel, maar ook leergebiedbekwaamheid. Studenten worden op de lerarenopleidingen van Inholland ook opgeleid om binnen het leergebied te kunnen functioneren in de lespraktijk. Dit betekent dat zij vakoverstijgend moeten kunnen samenwerken en lesondersteuning moeten kunnen bieden bij het werken aan thema's of projecten binnen een leergebied. Om te kunnen werken in die bredere context van het leergebied, volgen studenten niet alleen colleges in het eigen vak, maar werken zij elke periode aan een leergebiedproject rondom een thema dat ook in het voortgezet onderwijs wordt behandeld. Naast een adequate voorbereiding op de beroepspraktijk, kiezen de lerarenopleidingen van Hogeschool Inholland ook voor een vakoverstijgende benadering vanwege de kwaliteit van het eigen onderwijs: wij zijn van mening dat onze studenten betere vakdocenten worden als zij vakoverstijgend en integrerend leren denken en werken, in samenwerking met studenten van andere opleidingen. Het vakoverstijgend leergebiedsonderwijs is daarmee een centraal en integraal onderdeel van onze opleidingen.

Accreditatie 2015

De accreditatie van de lerarenopleidingen van Hogeschool Inholland staat gepland voor november 2015. Aangezien vakoverstijgend werken en leergebiedsonderwijs het fundament vormt van het onderwijscurriculum van de Hogeschool Inholland, is validering van dit concept van belang voor de komende accreditatie. Om tot een juiste waardering van het leergebiedsonderwijs te komen is ervoor gekozen om het onderzoek vanuit twee perspectieven te benaderen.

Praktijkscholen zijn voor het onderzoek benaderd om, middels een vragenlijst, het vakoverstijgend werken in de praktijk in kaart te brengen. De vragenlijst heeft voor een groot deel betrekking op de

eigen vakoverstijgende onderwijspraktijk, maar bevat ook vragen over (vakoverstijgend) taalbeleid en over studenten van de lerarenopleiding die vakoverstijgend zijn opgeleid.

Daarnaast is aan vierdejaars studenten van de lerarenopleiding van Hogeschool Inholland een vragenlijst voorgelegd over vakoverstijgend werken in de praktijk en ervaringen met leergebiedsonderwijs.

De uitkomsten van de twee deelonderzoeken samen stellen ons in staat om het belang van vakoverstijgend onderwijs in de praktijk zowel als op de opleiding te duiden.

2. Vraagstelling

In dit onderzoek worden de volgende vragen beantwoord:

1. Welke vormen van vakoverstijgend onderwijs zijn aanwezig op praktijkscholen van de lerarenopleiding van Hogeschool Inholland?
 - a. hoe zijn die vormen van vakoverstijgend onderwijs uitgewerkt in de verschillende domeinen/leergebieden/vakkenclusters?
 - b. in welke mate is er sprake van taalbeleid als onderdeel/invulling van vakoverstijgend werken en op welke wijze wordt daar vorm aan gegeven bij andere vakken?
 - c. hoe ervaren de praktijkscholen de voorbereiding van de docenten in opleiding voor vakoverstijgend werken?
2. Hoe ervaren en waarderen vierdejaarsstudenten de relatie tussen vakoverstijgend leren in de lerarenopleiding en de situatie en behoefte in de schoolpraktijk?

3. Methode

1. Praktijkscholen

Deelnemers

De scholen die zijn benaderd voor dit onderzoek betreffen zogenoemde opleidingsscholen van Inholland en zijn gevestigd in de regio Amsterdam. In totaal zijn 78 coördinatoren werkplekbegeleiders van de opleidingsscholen aangeschreven om te participeren in dit onderzoek. Op de opleidingsscholen van Inholland zijn in het collegejaar 2014-2015 in totaal 179 studenten geplaatst.

Instrumenten

Voor de uitvoering van dit onderzoek is een vragenlijst ontwikkeld door het lectoraat Taal & Interactie van de OLL onderzoeksgroep Onderwijzen en Leren in Diversiteit. Deze vragenlijst is gebaseerd op de hoofdvraag en drie deelvragen van dit onderzoek. De vragenlijst valt uiteen in drie thema's; vakoverstijgend werken, taalbeleid en voorbereiding vanuit het opleidingsinstituut op vakoverstijgend werken. Doordat de centrale vraag leidinggevend is voor het vervolg van de vragenlijst, is er binnen de vragenlijst een route ontwikkeld zodat alle relevante thema's aan bod komen afhankelijk van de uitkomst van de centrale vraag. De vragenlijst bevat zowel gesloten als open vragen.

Voor zowel het samenstellen als invullen van de vragenlijst is gebruikt gemaakt van de software van Thesistools. Met deze software kunnen de deelnemers, gedurende de openstelling van de vragenlijst, online de vragen beantwoorden. De software verzamelt de data en maakt deze inzichtelijk door o.a. een conversie naar een Excel-bestand te maken.

In bijlage 1 is de vragenlijst, zoals die aan de respondenten is voorgelegd, opgenomen.

Afnameprocedure en dataverwerking

De vragenlijst is opengesteld voor de deelnemers vanaf 23 april tot 18 mei 2015. De deelnemers zijn via hun bij Hogeschool Inholland bekende emailadres benaderd. Er is verzocht om, indien een deelnemer niet of nauwelijks bekend is met vakoverstijgend werken in de school, de vragenlijst aan een collega door te sturen die (beter) in staat is de vragen te beantwoorden. In bijlage 2 is de tekst van de uitnodiging tot deelname in het onderzoek opgenomen.

Na de sluitingsdatum van de vragenlijst op 18 mei 2015 stond het aantal respondenten op 8. De deelnemers zijn vervolgens opnieuw aangeschreven via email en verzocht de vragenlijst alsnog in te vullen. De nieuwe sluitingsdatum is gesteld op 31 mei 2015.

Na de laatste sluitingsdatum is de online vragenlijst gesloten. Het aantal respondenten stond bij sluiting op 16: 1 MBO-school en 15 VO scholen, waarvan 11 met een vmbo-afdeling en 7 met een havo-vwo-afdeling.

De data zijn in Thesistools verzameld en omgezet naar een Excel-bestand.

Voor het onderzoek zijn de data gecategoriseerd in de drie thema's van dit onderzoek, te weten vakoverstijging, taalbeleid en voorbereiding op vakoverstijgend werken. De respondenten zijn geanonimiseerd.

2. Studenten

Deelnemers

De vragenlijst is voorgelegd aan alle vierdejaars studenten die een lerarenopleiding tot tweedegraads docent volgen aan de Hogeschool Inholland in het collegejaar 2014-2015. In totaal hebben 37 studenten de vragenlijst ingevuld. De studenten zijn op basis van de opleiding die gevolgd wordt, ingedeeld in één van de volgende leergebieden; mens en maatschappij, mens en taal, mens en natuur of mens en levensbeschouwing.

Instrumenten

De vragenlijst is voorbereid door het lectoraat Taal & Interactie van de OLL onderzoeksgroep Onderwijzen en Leren in Diversiteit. Op de concept vragenlijst is feedback ontvangen van de curriculumcommissie van de lerarenopleiding; deze feedback is verwerkt in de uiteindelijke versie. De vragenlijst bevat zes vragen over ervaring met en waardering van vakoverstijgend werken in de eigen stage- en werkpraktijk en de voorbereiding daarop in de lerarenopleiding. De vragen hebben vier keuzemogelijkheden, met ruimte voor toelichting. In bijlage 3 is de uitwerking van de vragenlijst opgenomen.

Afnameprocedure en dataverwerking

Tijdens de afstudeerbijeenkomsten die in het najaar van 2014 hebben plaatsgevonden, zijn de studenten gevraagd om de vragenlijst in te vullen. De resultaten van de vragenlijst zijn verwerkt in een Excel-bestand. In het Excel-bestand zijn de antwoorden op de vragen geclusterd in de leergebieden. Daarnaast zijn losse/overige opmerkingen ook per leergebied in het Excel-bestand opgenomen. Per vraag zijn de antwoorden berekend, gespecificeerd naar leergebiedscluster. Daarnaast zijn de toelichtende opmerkingen gerubriceerd.

4. Resultaten praktijkscholen

Het aantal respondenten van de vragenlijst is 16. Alle respondenten zijn afkomstig van opleidingsscholen van Hogeschool Inholland. De resultaten worden gerapporteerd per thema.

Thema 1: Vakoverstijging op school

Mate van vakoverstijging		Toelichting
<i>Nee</i>	6	
<i>Ja, afzonderlijk maar wel op elkaar afgestemd</i>	1	
<i>Ja, afzonderlijk maar met projecten</i>	4	<ul style="list-style-type: none">- Vakgebied mens en natuur in klas 1 en 2 (techniek, scheikunde, natuurkunde en biologie) en de Engelstalige variant science, in bovenbouw het vak NLT, daarnaast vooral op tweetalig vwo projecten met heel uiteenlopende vakken.- Projecten in klas 1, 2 en 3. Hierin nemen alle vakken in principe deel. Thema's variëren van sociaal emotioneel tot maatschappelijke thema's.
<i>Ja, leergebieden</i>	3	<ul style="list-style-type: none">- Onderbouw, mens en maatschappij en mensen en natuur en dit geldt ook voor de bovenbouw.- Mens en Maatschappij: geschiedenis-aardrijkskunde-economie. Levensbeschouwelijke Vorming- Mens en Communicatie: Engels-Nederlands-Frans-Duits.- Mens en Onderzoek: Wiskunde-Biologie-Techniek. Lichamelijke Opvoeding- Mens en Expressie: Beeldende Vorming-Dans/Drama-Muziek.
<i>Ja, op basis van competenties</i>	0	
<i>Anders, namelijk</i>	2	<ul style="list-style-type: none">- Vakcolleges- Er wordt thematisch gewerkt.

De resultaten in Tabel 1 laten zien dat op zes van de zestien scholen geen vakoverstijgend onderwijs plaatsvindt. Op de overige scholen wordt soms in projecten samengewerkt, en soms in leergebieden gewerkt. Projecten en leergebieden die genoemd worden, omvatten verschillende vakkenclusters: Mens en natuur en Mens en maatschappij worden enkele malen genoemd; daarnaast worden Mens en communicatie, Mens en onderzoek en Mens en expressie eenmaal genoemd.

Thema 2: Taalbeleid

<i>Ja</i>	9
<i>Nee</i>	3

Negen scholen geven aan dat zij een vorm van taalbeleid voeren. Volgens de toelichtingen verstaan zij daaronder het volgende:

- Stimuleren van goede taalvaardigheid onder leerlingen en docenten (iedere docent is een taaldocent).
- Gezien onze populatie leerlingen (met veel achterstanden op domeinen Nederlands) wordt er intensief aandacht besteed aan het vak Nederlands in de reguliere lessentabel en middels bijlessen.
- Leer/leesstrategieën.

- Elke docent is taaldocent, er is een taalkaart met de Nederlandse grammatica in een notendop, er is een taalcoördinator die lesbezoeken doet m.b.t. taalbeleid.
- Er is een werkgroep om vakoverstijgende afspraken te maken met elkaar binnen de verschillende talen.
- Bij alle vakken is er aandacht voor het gebruik van taal. Leren van vaktaal, nieuwe woorden, andere omschrijvingen, volledige antwoorden ook bij bv wiskunde.
- Wij hebben een uitgebreid programma daarvoor ontwikkeld, het voert te ver om dat hier te beschrijven.
- Extra nadruk op gebruik Nederlandse taal.

Vervolgens is in kaart gebracht op welke wijze er aandacht is voor taalvaardigheden in het onderwijs. Deze vragen zijn door slechts vier respondenten beantwoord. We zien dat er in deze gevallen (soms) feedback wordt gegeven op mondelinge en schriftelijke vaardigheden, en dat die vaardigheden (soms) ook onderdeel uitmaken van de beoordeling. In twee van de vier gevallen is er bij het vak Nederlands aandacht voor teksten van andere vakken; in alle gevallen is er bij andere vakken (soms) aandacht voor lezen en schrijven.

Subthema: uitvoering taalbeleid

	<i>Vaak</i>	<i>Soms</i>	<i>Nooit</i>
<i>Feedback op mondelinge vaardigheden</i>	<i>1</i>	<i>3</i>	<i>0</i>
<i>Feedback op schriftelijke vaardigheden</i>	<i>2</i>	<i>2</i>	<i>0</i>
<i>Beoordeling op mondelinge vaardigheden</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>1</i>
<i>Beoordeling op schriftelijke vaardigheden</i>	<i>3</i>	<i>1</i>	<i>0</i>
<i>Aandacht bij Nederlands voor teksten andere vakken</i>	<i>1</i>	<i>1</i>	<i>2</i>
<i>Aandacht bij andere vakken voor lezen/schrijven</i>	<i>2</i>	<i>2</i>	<i>0</i>

Feedback mondelinge vaardigheid

- Bij presentaties, discussiëren en debatteren.
- Middels feedback bij presentaties.
- Via presentaties.

Feedback schriftelijke vaardigheid

- Bij werkstukken en toetsen.
- Middels beoordelingen van verslagen en portfolio-opdrachten.
- Extra uitleg

Beoordeling mondelinge vaardigheid

- Bij (pws)presentaties, discussies en debatteren.
- Toetsen, verslagen en portfolio's.
- Via uitleg aan de groep/individueel.

Beoordeling schriftelijke vaardigheid

- In ieder geval bij het pws, maar ook bij andere werkstukken.
- Toetsen, verslagen en portfolio's.
- Via uitleg aan de groep/individueel.

Aandacht bij Nederlands voor teksten andere vakken

- Via uitleg klassikaal/individueel

Aandacht bij andere vakken voor lezen/schrijven

- Bij veel vakken is begrijpend lezen essentieel (wiskunde, mens en maatschappij).
- Hoofd- en bijzaken onderscheiden.

Overige opmerkingen taalbeleid

- Taalbeleid: alle onderbouwleerlingen beginnen elke les met vijf minuten stillezen in een (jeugd)boek. De eerste en tweede klas leert iedere week tien nieuwe woorden (Woorden van de Week) die die week gebruikt worden door (hopelijk) alle docenten. Na zeventig woorden volgt een toets.
- Vakoverstijgend zijn de AVO vakken en rekenen. Daar moet ook examen in gedaan worden per niveau. Dus is wel degelijk ingevoerd. Er zijn docenten op geschoold om rekenen te geven. Nederlands en Engels worden door vakdocenten gegeven.
- Binnen de "nieuwe gedachtegangen" binnen onderwijs is er wel meer gesprek over wat leerlingen dienen te leren en op welke manier leerlingen leren. Meer algemene/competentie vaardigheden dan alleen vakinhoud. De weg naar toe is belangrijk en zorgt voor goed resultaat.
- De vakken Nederlands en rekenen zijn speerpunten in ons totale beleid. Dit komt tot uiting in de curricula en bijv. door de aanstelling van een beleidsadviseur.

Thema 3: voorbereiding vakoverstijgend werken door de lerarenopleiding

In dit vraagcluster is onderzocht of docenten in opleiding voorbereid moeten worden op vakoverstijgend werken, en of dat volgens de respondenten in voldoende mate gebeurt. Ook is gevraagd of herkend wordt of studenten van Inholland hiervoor specifiek worden voorbereid.

Negen respondenten vinden dat studenten moeten worden voorbereid op vakoverstijgend werken. Tien geven aan dat zij ervaring hebben met studenten of beginnende docenten die vakoverstijgend zijn opgeleid. Vier respondenten ervaren verschil tussen wel en niet vakoverstijgend opgeleide studenten; drie respondenten merken geen verschil. Vier respondenten ervaren verschil tussen studenten van Inholland en andere studenten; drie respondenten ervaren geen verschil. De aangegeven verschillen hebben echter niet specifiek betrekking op vakoverstijgend werken.

Subthema 1: moeten studenten worden voorbereid op vakoverstijgend werken?

<i>Nee</i>	2
<i>Ja, kennis</i>	3
<i>Ja, vaardigheden</i>	4
<i>Ja, anders</i>	2
<i>Geen mening</i>	3

Ja, anders

- Op allerlei gebieden, zowel qua kennis als vaardigheden.

Subthema 2: heeft u ervaring met studenten die vakoverstijgend zijn opgeleid?

<i>Nee</i>	2
<i>Ja, stagiaires</i>	5
<i>Ja, startende docenten</i>	0

<i>Ja, stagiaires en startende docenten</i>	<i>5</i>
---	----------

Subthema 3: merkt u verschil tussen stagiaires of startende docenten die deze aanpak gewend zijn en stagiaires of startende docenten die deze aanpak niet gewend zijn?

<i>Ja</i>	<i>4</i>
<i>Nee</i>	<i>3</i>
<i>Geen inzicht</i>	<i>3</i>

Ja

- Beter: overleg en breder kijkveld dan alleen het vak.
- Minder goed: kennis binnen 1 vak. Diepgang.
- Anders, namelijk: vakoverstijgende aanpak heeft ook te maken met meer levenservaring, aandacht voor het docentschap in brede zin.

Subthema 4: merkt u verschil tussen stagiaires of startende docenten van Hogeschool Inholland met die van een andere Hogeschool?

<i>Ja</i>	<i>4</i>
<i>Nee</i>	<i>3</i>
<i>Geen inzicht</i>	<i>3</i>

Ja

- Minder goed: kennis op niveau aanbieden.
- Anders, namelijk: tot nu toe meer aandacht voor afstrepen van klusjes, minder voor reflectie op praktijk. Er is een verandering gaande.
- Anders, namelijk: daar kan ik geen uitspraak over doen, daarvoor zijn onze stagiaires van teveel verschillende opleidingen afkomstig. Van Hogeschool Inholland zijn er dat maar weinig.

5. Resultaten studenten

Het totaal aantal respondenten is 37: 12 studenten van Mens & Maatschappij (M&M), 6 studenten van Mens & Natuur (M&N), 9 studenten van Mens & Taal (M&T), 1 student van Godsdienst & Levensbeschouwing en 1 student van Zorg & Welzijn.

In de onderstaande tabellen is de respons op de vragen schematische weergegeven met de aantallen studenten per leergebied. De toelichtingen van de studenten worden per thema samengevat.

Thema 1: ervaring vakoverstijgend onderwijs studenten per leergebied

	M&M	M&N	M&T	overig	Totaal
Nee, de school biedt geen vakoverstijgend onderwijs aan	4	3	7	1	41%
Ja, vakken worden afzonderlijk aangeboden, maar zijn wel op elkaar afgestemd door leerstofafspraken	4	0	0	1	14%
Ja, vakken worden afzonderlijk aangeboden en daarnaast zijn er vakoverstijgende projecten waarin vakken worden gecombineerd	7	2	3	0	32%
Ja, vakken zijn geheel of gedeeltelijk geïntegreerd in leergebieden	4	1	0	0	14%
Ja, de samenhang is volledig gebaseerd op competenties van de leerlingen	0	0	0	0	0%

De studenten benoemen de volgende vormen van vakoverstijgend werken in de schoolpraktijk:

Vakoverstijgend werken	M&M	M&N	M&T
Mproject	2	1	
M&Maatschappij	6	1	
M&Natuur		1	
M&Taal		1	
M&Techniek		1	
gs+ak	3		
wi+ak+ec		1	
wi+nask+bi		1	
NL+ alg. vorming			1
NL+burgerschap			1

Subthema 2: belang om tijdens de opleiding voorbereid te worden op vakoverstijgend werken in de schoolpraktijk

	M&M	M&N	M&T	overig	Totaal
Helemaal niet belangrijk	0	0	0	0	0%
Niet zo belangrijk	3	2	1	0	20%
Tamelijk belangrijk	8	2	8	1	63%
Heel belangrijk	3	1	0	1	17%

Studenten die voorbereiding op vakoverstijgend werken niet zo belangrijk vinden, geven aan dat dit in hun schoolpraktijk ook maar beperkt van toepassing is. Verder geven ze aan dat ze andere programmaonderdelen belangrijker vinden, zoals vakkennis en pedagogische vaardigheden:

*Niet alle scholen geven dit. Daarnaast zie ik dat (tot nu toe) de vakoverstijgende vakken worden gegeven door vaste docenten project. En dus niet door de overige docenten. * De inhoud van vakken moet voor een HBO'er gemakkelijk te doen zijn. Het 'lesgeven', orde houden, etc. is belangrijker. * Er zijn niet veel scholen die dit intensief aanbieden. Het is dus ook maar een klein deel van de beroepspraktijk. **

*Andere vaardigheden verdienen wat mij betreft de voorkeur; in de praktijk meer begeleiding. * Niet van toepassing op school waar ik werk. **

*Sorry, ik weet dat het jullie speerpunt is, echter er is nog te veel niet in orde per vak (didactiek), vakoverstijging heeft gewoon niet mijn voorkeur. Pedagogisch handelen vind ik momenteel een veel belangrijker onderwerp. **

Studenten die voorbereiding op vakoverstijgend werken wel belangrijk vinden, geven aan dat dit in hun schoolpraktijk van toepassing is. Ook benoemen zij de meerwaarde van vakoverstijgend werken voor de toekomst van de leerlingen, en het belang van afstemmingsmogelijkheden met collega's van andere vakken:

*Het merendeel van de studenten komt terecht op het vmbo waar vakken als M&M worden gegeven. Dan is het goed daar meer over te vertellen. * Net meer kennis andere vakken. * Leren/vaardigheden opdoen van de onderwerpen op elkaar af te stemmen, raakvlakken zoeken. * Vakken afzonderlijk + lesgeven (pedagogiek) staan voorop. * Samenwerken is belangrijk, maar de nadruk moet liggen op de vakken zelf. Op deze manier wordt het hoofdvak niet oppervlakkig. * Je moet wel enigszins weten waar je het over hebt als je op een school komt met vakoverstijgend onderwijs. **

*Omdat steeds meer scholen ermee werken. Het een meerwaarde heeft voor het onderwijs. * Steeds meer scholen gaan vakoverstijgend werken. **

*Het is goed om te weten hoe dingen in andere vakken behandeld worden om hierin aan te sluiten en onderwerpen te kunnen combineren. * Weten waar je collega mee bezig is, kan je dingen op elkaar afstemmen. **

Het gaat immers om leerlingen voor te bereiden op beroepen. Elk beroep heeft iets meer of mindere mate van raakvlakken met een diversiteit aan vakken. M.a.w. vak = onder(deel) of zelfs (onder)geschikt aan beroep.

*Combineren van bepaalde stof van vakken kunnen duidelijkheid geven, bijvoorbeeld wis- en natuurkunde. * Het kan zomaar zijn dat je op een werkplek terecht komt waar het wel in praktijk wordt gebracht, voorbereiding daarop is dan een plus. * Het lijkt me vrij handig. * Volgens mij leren leerlingen de vakken dan makkelijker. * In de praktijk vaak lastig. * Dat je vakoverstijgend werkt, is voor mij geen vraag. Bij mij op school is het ook logisch. Ik hoef er zelf geen lessen over te volgen. Maar misschien andere studenten wel. * In het mbo waar ik werkzaam ben wordt volgens thema's gewerkt waar alle vakken dan hun bijdrage aan leveren. Inhoudelijk is er nauwelijks afstemming. De tendens is helaas dat dit nog meer losgelaten wordt ipv meer samenhang aanbrengen. **

*Er is een kans (die steeds groter wordt) dat je er op scholen mee te maken krijgt. Ik vind wel dat je van je eigen vak afzonderlijk voldoende kennis moet krijgen i.p.v. alle geïntegreerde vakken een beetje. **

Subthema 3: kwaliteit voorbereiding vanuit de opleiding op vakoverstijgend werken

	M&M	M&N	M&T	overig	Totaal
Helemaal niet goed	0	0	0	1	3%
Niet zo goed	1	1	5	0	23%
Tamelijk goed	10	3	3	1	55%
Heel goed	3	2	1	0	19%

Studenten die **niet zo tevreden** zijn over de kwaliteit van de voorbereiding, vinden dat het leergebiedsonderwijs te weinig concreet voorbereidt op vakoverstijgend werken in de onderwijspraktijk:

Bepaalde vakken zijn sterk ondervetegenwoordigd. Wiskunde oververtegenwoordigd. Daarmee wordt doel vaak voorbij geschoten.

*Veel lessen hebben weinig tot niet betrekking op elkaar. * Het is pas weinig aan de orde gekomen. * Vrij weinig lessen at hierop betrekking heeft. * Te veel leerlingen in de groep, rommelig vorig jaar! Splits het vak over 2 jaren. Overspannen?docent! * Met name toegespitst op vo en nauwelijks op mbo/beroepsonderwijs. **

Studenten die **wel tevreden** zijn over de kwaliteit van de voorbereiding, geven aan dat inzichten uit het leergebiedsonderwijs juist wel voldoende concrete voorbereiding bieden voor projectonderwijs en andere vormen van vakoverstijgend onderwijs:

*Veel geleerd van de leergebieden. Het waren leerzame lessen. * In jaar 1 is er 1 periode geheel aan gewijd en de leergebieden geven hier aandacht aan. * Via "Leergebieden". * Projecten zoals webquest maken + lesbrieven. * Mis de didactiek. * Veel vakken waar je de verbinding moet maken. * Aan de hand van vakoverstijgende projecten (toerisme, etc.). * Heb wel maatschappijleer en AK gehad, kan in jaar 3 nog wel wat bij. Nu in jaar 2, kennis was al aardig weggezaakt. * Denk aan alle leergebieden. * Veel vakoverstijgende vakken en les met andere studenten. * Zeer zeker. De leergebieden en het creëren van projecten. **

*Wel bij Mens en Natuur waar. Vakoverstijgend met andere leergebieden is nauwelijks aan de orde. * Elk semester een thema waarin je ervaart hoe het is om open samenwerkingsopdrachten uit te voeren. **

*Wordt in ieder geval in de 1e en 2e veel aan gedaan in de vorm van het ontwerpen van projecten. * Er wordt veel tijd besteed in de leergebieden. **

*Je maakt er veel gebruik van tijdens sommige lessen. Echter, maken we hier niet vaak gebruik van. * De intentie is er enorm. De daadwerkelijke uitwerking is erg fictief. **

*De opdrachten bieden voldoende ruimte om op school met verschillende secties uit te wisselen. **

Subthema 4: belang leergebiedsonderwijs voor vakoverstijgend werken in de praktijk

	M&M	M&N	M&T	overig	Totaal
Helemaal niet belangrijk	0	1	3	0	13%
Niet zo belangrijk	2	1	1	0	13%
Tamelijk belangrijk	7	3	2	0	40%
Heel belangrijk	5	1	2	2	33%

Studenten die leergebiedsonderwijs **niet (zo) zinvol** vinden voor voorbereiding op vakoverstijgend werken in de praktijk, geven aan:

*Je focust je eigenlijk toch op je eigen vak en minder op de vakken die je student-collega's oppakken. * In de praktijk komt dit minimaal terug. **

*In de praktijk kunnen allerlei dwarsverbanden gelegd worden. * Hoe hebben we in leergebieden gewerkt dan? Alleen globalisering? **

*In de praktijk is geen sprake van leergebieden, dus niet zo zinvol. * Nee! Het vak LGB is bijzonder vaag! Tijdsverspilling. Apart Nederlands, apart Engels, etc, etc. * Andere secties spreek ik in de praktijk dagelijks. **

*In de praktijk van het mbo heeft dit m.i. geleid tot minder verdieping / meer oppervlakkigheid qua vakinhoud. Iedereen doet een beetje van alles. Iedereen 'moet' ook alles kunnen geven, makkelijk voor de planners! **

Studenten die leergebiedsonderwijs **wel zinvol** vinden voor voorbereiding op vakoverstijgend werken in de praktijk, geven aan:

*Leren/vaardigheden opdoen van de onderwerpen op elkaar af te stemmen, raakvlakken zoeken. * Vakoverstijging komt steeds meer toe. Handig om niet alleen kennis van je eigen vak te hebben, maar ook van de andere. * de leergebieden en het creëren van projecten. * Zo kun je zelf goed de verbindingen aantonen en heb je kennis van zaken. * Jazeker, je doet ervaring op. **

*Toch extra toevoeging en helpt bij het vak project (vakoverstijgende vakken). * Zo kan je ook invallen bij andere vakken of vragen van leerlingen beantwoorden die binnen leergebied vallen. **

*Je komt het steeds vaker tegen in de praktijk. Het is fijn dat het dan niet meer helemaal nieuw is. * In de praktijk gebeurt het steeds meer dus de kans dat je ermee te maken krijgt is zeer groot. * Elk semester een thema waarin je ervaart hoe het is om open samenwerkingsopdrachten uit te voeren. **

*Waarbij leergebieden m.i. aangevuld worden met leergebied overstijgende. **

*Het geeft een goede visie op de praktijk. * Het bereidt je immers voor op de praktijk. **

*Zo heeft de praktijk meer samenhang met de lessen op eigen school. * Bereidt je voor op hoe je het beste kan samenwerken in de school. **

Subthema 5: belang leergebiedsonderwijs voor ontwikkeling eigen kennis en vaardigheden

	M&M	M&N	M&T	overig	Totaal
Helemaal niet belangrijk	0	0	1	0	3%
Niet zo belangrijk	5	1	2	0	27%
Tamelijk belangrijk	4	4	1	0	30%
Heel belangrijk	5	1	4	2	40%

Studenten die leergebiedsonderwijs **niet (zo) zinvol** vinden voor de ontwikkeling van hun eigen kennis en vaardigheden, geven aan:

*Het is net als een opfriscursus. Je weet het wel, maar fijn om weer even te horen. * 1 jaar leergebied onderwijs is voldoende. * De andere onderdelen vind ik belangrijker. * Het vak waarvoor ik studeer moet het hoofdonderwerp zijn. Enkele bijvakken zijn leuk, maar mag niet de overhand krijgen. * Er is niet veel in de praktijk mee gemoeid. **

Niet mijn prioriteit. In de praktijk kunnen allerlei dwarsverbanden gelegd worden.

*Ik heb afgelopen jaar geen voordeel ervaren. **

Ik vind dat wat we vakoverstijgend kregen ook binnen alleen de sectie Nederlands zou kunnen worden aangeboden.

** Heb niet het gevoel / de ervaring dat ik er een betere docent Nederlands van word.**

Studenten die leergebiedsonderwijs **wel zinvol** vinden voor de ontwikkeling van hun eigen kennis en vaardigheden, geven aan:

*Samen raakvlakken zoeken, samen vaardigheden ontwikkelen. * Je kunt verbanden leggen. * Voor organisatorische competentie. **

*Ja, helpt om op een andere manier onderwerpen te benaderen. * Vakoverstijging komt steeds meer toe. Handig om niet alleen kennis van je eigen vak te hebben, maar ook van de andere. * Basiskennis is belangrijk! **

*Handig om te zien hoe terugkomende vaardigheden bij andere vakken behandeld worden zodat je dit kan afstemmen op elkaar. * Je neemt daardoor sneller een andere invalshoek en leert objectiever kijken. * Goed om enigszins te weten wat andere vakken aanbieden. **

Verbreiding van horizon en doorkijk geven op beroepspraktijken.

*Het bereidt mij hiervoor voor. * Zo hebben de vakken meer samenhang. * Je leert rekening te houden met andere vakken. **

6. Samenvatting, aanbevelingen en conclusie

Praktijkscholen

Het onderzoek vakoverstijgend werken in de schoolpraktijk is afgenomen op de opleidingsscholen van Inholland. Er zijn voor dit onderzoek 78 coördinatoren werkplekbegeleiders benaderd om de vragenlijst vakoverstijgend werken in de praktijk in te vullen. De uiteindelijke respons op de vragenlijst betrof 16 deelnemers. Tien respondenten hebben aangegeven dat er vakoverstijgend wordt gewerkt op hun school. Hierbij is het werken in projecten en het werken in leergebieden de meest voorkomende vorm van vakoverstijging in de praktijk (respectievelijk 3 en 4).

Het merendeel van de respondenten geeft aan dat er een vorm van taalbeleid wordt gevoerd (9 van de 12 respondenten). Wanneer deze vraag wordt gekoppeld aan vakoverstijgend werken, is het opmerkelijk dat er bij het vak Nederlands relatief weinig aandacht is voor het lezen van teksten van andere vakken, terwijl er bij andere vakken regelmatig tot vaak aandacht wordt besteed aan het lezen en schrijven. Bij de uitvoering van taalbeleid geven de 4 respondenten aan dat er soms tot vaak feedback en beoordeling wordt gegeven op mondelinge en schriftelijk vaardigheden.

Het merendeel van de respondenten heeft aangegeven dat studenten en toekomstige docenten enigerlei wijze op vakoverstijgend werken in de praktijk moeten worden voorbereid (9 van de 14 respondenten). De voorbereiding zou zich vooral moeten richten op het verwerven van vaardigheden (4) en van kennis (3). Van de 12 respondenten hebben 10 ervaring met stagiaires en/of startende docenten die vakoverstijgend zijn opgeleid. In de uitwerking van de voorbereiding op vakoverstijgend werken wordt echter in beperkte mate verschil geconstateerd (4 wel, 3 niet). Ook is er weinig verschil ervaren tussen stagiairs of startende docenten van Inholland en stagiairs of startende docenten van een andere hogeschool. Als er verschillen worden genoemd, dan hebben die geen directe relatie met vakoverstijgend werken.

Aanbevelingen

Vormen van vakoverstijgend werken komen in de gerapporteerde praktijk regelmatig voor. Soms als leergebiedsonderwijs, soms in de vorm van vakoverstijgende projecten.

Het implementeren van taalbeleid bij vakoverstijgend werken is een aanbeveling voor de praktijk. Hoewel er wel degelijk aandacht is voor de ontwikkeling van taal bij de exacte vakken en de zaakvakken, lijkt afstemming van het cluster/leergebied taal met andere clusters/leergebieden veelal te ontbreken. Aandacht besteden bij het vak Nederlands aan het lezen van exacte- en/of zaakvakteksten zou hierbij een uitgangspunt kunnen vormen. De lerarenopleidingen van Inholland spelen hierop in door leergebiedscursussen Taalbeleid en Tekstcompetentie voor studenten Mens & Taal, en leergebiedscursussen Taalgericht Vakonderwijs voor studenten Mens & Maatschappij en Mens & Natuur. De doelen, inhoud en uitkomsten van deze cursussen zouden meer afgestemd kunnen worden met de praktijkscholen, en voor hen als voorbeeld en inspiratiebronnen kunnen dienen.

Ten aanzien van de voorbereiding van studenten op vakoverstijgend werken kunnen de lerarenopleidingen van Inholland een bepalende rol spelen. Er is behoefte aan een gedegen voorbereiding op vakoverstijgend werken. Hierbij is het van belang dat studenten ook scherp blijven op de vakinhoud. Volgens de respondenten dienen studenten meer vaardigheden te ontwikkelen ten aanzien van vakoverstijgend werken. Het in kaart brengen van benodigde vaardigheden voor vakoverstijgend lesgeven, zowel in leergebieden als in projectonderwijs, is een eerste stap die door de Hogeschool kan worden ondernomen om studenten beter en gedegen voor te bereiden op een praktijk waarin vakoverstijgend wordt gewerkt.

Studenten

Het onderzoek vakoverstijgend werken onder studenten is afgenomen bij alle vierdejaars studenten die een lerarenopleiding tot tweedegraads docent volgen aan de Hogeschool Inholland in het collegejaar 2014-2015. In totaal hebben 37 studenten de vragenlijst ingevuld. Het merendeel van de respondenten (22 van de 37) geeft aan op enigerlei wijze in de praktijk met vakoverstijgend werken te maken te hebben gehad. Daarbij geeft het merendeel van de respondenten aan dat het tamelijk belangrijk tot heel belangrijk is dat de Hogeschool de studenten voorbereidt op vakoverstijgend werken in de praktijk (24 van de 30). Het merendeel van de respondenten geeft tevens aan dat de voorbereiding op vakoverstijgend lesgeven vanuit de Hogeschool tamelijk goed tot goed is (23 van de 31). Hierbij is echter wel de kanttekening te maken dat de respondenten van het leergebied M&M en M&N positiever zijn over de voorbereiding dan de respondenten van het leergebied M&T.

Het merendeel van de respondenten vindt het werken in leergebieden op de opleiding tamelijk belangrijk tot heel belangrijk voor het werken in de praktijk (22 van de 30). Ook hier geldt dat de respondenten van het leergebied M&M en M&N positiever zijn dan de respondenten van het leergebied M&T. Met betrekking tot de het ontwikkelen van eigen kennis en vaardigheden wordt het werken in leergebieden door het merendeel van de respondenten als tamelijk belangrijk tot heel belangrijk gewaardeerd (21 van de 30). Hierbij zijn geen grote verschillen tussen de leergebieden waarneembaar.

Aanbevelingen

Het onderzoek naar vakoverstijgend leren onder studenten laat in grote lijnen een positief beeld zien. Op enkele vragen zijn echter wel duidelijke verschillen zichtbaar tussen de leergebieden. Met name de inhoud en het belang van het leergebiedsonderwijs worden door de respondenten van de leergebieden uitlopend gewaardeerd. Het strekt tot de aanbeveling om verder onderzoek te verrichten naar de oorzaak van de verschillen in waardering.

De respondenten geven over het algemeen aan dat het leergebiedsonderwijs op de Hogeschool een positief effect heeft op het ontwikkelen van eigen kennis en vaardigheden. Door de respondenten van het onderzoek in de praktijkscholen wordt dit effect echter niet direct ervaren. In aanvulling op dit onderzoek zou deze discrepantie verder onderzocht kunnen worden.

Conclusie

Dit inventariserend onderzoek onder opleidingsscholen en studenten heeft laten zien dat vakoverstijgend leren en werken een relevant onderdeel vormt van de schoolpraktijk en de lerarenopleiding. Ook al werken lang niet alle scholen in leergebieden, en zeker niet voor alle vakkenclusters, toch komen vormen van vakoverstijgend (project)onderwijs regelmatig voor. De meeste opleidingsscholen in dit onderzoek vinden het belangrijk dat studenten voorbereid zijn om over de grenzen van hun vak heen te kijken en inhoudelijk samen te kunnen werken met collega's van andere vakken.

Ook de meeste studenten ervaren de meerwaarde van vakoverstijgend werken en samenwerking met medestudenten van andere vakken in leergebiedsonderwijs. Sommige studenten geven hieraan echter een lagere prioriteit dan aan andere programmaonderdelen. Een meerderheid van de studenten vindt leergebiedsonderwijs relevant voor hun voorbereiding op de onderwijspraktijk, en voor de ontwikkeling van hun eigen kennis en vaardigheden.

Over de invulling van het leergebiedsonderwijs en de afstemming op de onderwijspraktijk is nadere samenwerking met de opleidingsscholen gewenst. Daarbij moet zeker ook gedacht worden aan voorbereiding op vakoverstijgend projectonderwijs over de clusters heen, dus in samenwerking tussen vakken van Mens & Maatschappij, Mens & Natuur en Mens & Taal.

Bijlage 1: Vragenlijst Vakoverstijgend onderwijs op Opleidingsscholen Inholland

Onderzoek Vakoverstijgend onderwijs op Opleidingsscholen Inholland - Vragenlijst

Doel van deze vragenlijst

De tweedegraadslereenopleiding van Inholland is georganiseerd in leergebieden: Mens en Taal, Mens en Maatschappij, Mens en Natuur, Mens en Zorg, Mens en Levensbeschouwing. Inholland wil nu graag onderzoeken in hoeverre deze vakoverstijgende werkwijze aansluit bij uw onderwijspraktijk, zodat we onze studenten blijvend goed op kunnen leiden.

Deze enquête maakt deel uit van dat onderzoek; het beantwoorden van de volgende vragen duurt ca. 20 minuten.

Nadat Inholland de antwoorden heeft verwerkt, willen we graag een telefonisch interview afnemen met enkele respondenten. Dit interview zal circa 20 minuten duren. Als u niet aan een interview wilt deelnemen, kunt u dat bij de laatste vraag van deze enquête aangeven.

In het uiteindelijk onderzoeksverslag zal niet worden gerapporteerd op naam van de individuele scholen of individuele docenten.

Vragen over vakoverstijgend werken op uw school

Biedt uw school structureel vakoverstijgend onderwijs aan? Zo ja, welke omschrijving is het meest van toepassing op uw school?

- ☐ Nee
- ☐ Ja, de vakken worden afzonderlijk aangeboden, maar zijn wel op elkaar afgestemd door leerstofafspraken
- ☐ Ja, vakken worden afzonderlijk aangeboden en daarnaast zijn er vakoverstijgende projecten waarin vakken worden gecombineerd
- ☐ Ja, vakken zijn geheel of gedeeltelijk geïntegreerd in leergebieden
- ☐ Ja, de samenhang is gebaseerd op competenties van de leerlingen. Er is geen traditioneel rooster meer, de leerlingen kiezen zelf uit een aantal mogelijkheden
- ☐ Anders, namelijk

Welk project / projecten kent de school en welke vakken nemen daaraan deel?

Waarop is het projectaanbod gebaseerd? (meerdere keuzes mogelijk)

- ☐ vakinhouden, bijv.
- ☐ vaardigheden, bijv.
- ☐ anders, nl.

Welke leergebieden zijn er op uw school en welke vakken zitten er in elk leergebied?

Is er afstemming TUSSEN verschillende leergebieden?

- ☐ ja
- ☐ gedeeltelijk
- ☐ nee, er is geen afstemming

Waarop is deze afstemming gebaseerd? (meerdere keuzes mogelijk)

- ☐ thema's en/of inhouden, nl.
- ☐ vaardigheden, nl.
- ☐ anders, nl.

Is er afstemming BINNEN leergebieden?

- ☐ ja
- ☐ gedeeltelijk
- ☐ nee

Waarop is de afstemming BINNEN leergebieden gebaseerd? (meerdere keuzes mogelijk)

- ☐ thema's en/of inhouden, nl.
- ☐ vaardigheden, nl.
- ☐ anders, nl.

Cluster of leergebied Talen

Wordt er op uw school gewerkt met een leergebied of cluster voor het talenonderwijs?

- ☐ ja
- ☐ nee

Indien er op uw school een leergebied of cluster voor het talenonderwijs is, betreft dat dan:

- ☐ alle talen, dus de Moderne Vreemde Talen en Nederlands (en evt. klassieke talen)
- ☐ de Moderne Vreemde Talen zonder Nederlands; Nederlands is apart / zit in een ander leergebied

Vindt BINNEN het Talen-leergebied/ -cluster afstemming plaats tussen:

- ☐ alle talen
- ☐ alleen tussen MVT
- ☐ tussen MVT enerzijds en Nederlands anderzijds
- ☐ geen afstemming

Waarop is deze afstemming gebaseerd? (meerdere keuzes mogelijk)

- ☐ thema's en/of inhouden, nl.
- ☐ vaardigheden, nl.
- ☐ anders, nl.

U geeft aan dat er op uw school geen cluster of leergebied voor talen is, of dat er daarbinnen geen afstemming is. Waarom is dat er niet (indien u dat weet)?

Is er afstemming van taalvakken met andere vakken?

- ☐ ja, van alleen Nederlands, met alle andere vakken (leergebieden)
- ☐ ja, van alleen Nederlands, met één of enkele andere vakken (leergebieden)
- ☐ ja, van alle talen (leergebied), met alle andere vakken (leergebieden)
- ☐ ja, van alle talen (leergebied), met één/enkele andere vakken (leergebieden)
- ☐ nee, er is geen afstemming tussen taalvakken en andere vakken (leergebieden)

Cluster of leergebied exacte vakken

Wordt er op uw school gewerkt met een leergebied of cluster voor de exacte vakken?

- ☐ ja
- ☐ nee

Vindt er binnen het leergebied of cluster exacte vakken afstemming plaats met het vak Nederlands?

- ☐ ja
- ☐ nee

Waarop is deze afstemming gebaseerd? (meerdere keuzes mogelijk)

- ☐ - thema's en/of inhouden, nl.
- ☐ - vaardigheden, nl
- ☐ - anders, nl

U geeft aan dat er op uw school geen cluster of leergebied voor de exacte vakken is. Waarom is dat er niet (indien u dat weet)?

Is er afstemming van de exacte vakken met andere vakken (behalve Nederlands)?

- ☐ nee, er is geen afstemming met andere vakken
- ☐ ja, namelijk met.....

Cluster of leergebied zaakvakken/mens en maatschappij

Wordt er op uw school gewerkt met een leergebied of cluster voor zaakvakonderwijs/mens en maatschappij?

- ☐ ja
- ☐ nee

Vindt er binnen het leergebied of cluster zaakvakonderwijs of mens en maatschappij afstemming plaats met het vak Nederlands?

- ☐ ja
- ☐ nee

Waarop is deze afstemming gebaseerd? (meerdere keuzes mogelijk)

- ☐ - thema's en/of inhouden, nl

- ☐ - vaardigheden, nl
- ☐ - anders, nl

U geeft aan dat er op uw school geen cluster of leergebied voor zaakvakken of maatschappijvakken is. Waarom is dat er niet (indien u dat weet)?

Is er afstemming van de zaakvakken met andere vakken (behalve Nederlands)?

- ☐ nee, er is geen afstemming met andere vakken
- ☐ ja, namelijk met.....

Taalbeleid

Wordt er op uw school Taalbeleid gevoerd?

- ☐ ja
- ☐ nee

U geeft aan dat er op uw school Taalbeleid wordt gevoerd. Wat verstaat u/uw school onder Taalbeleid?

Krijgen leerlingen bij niet-talenvakken FEEDBACK op hun MONDELINGE vaardigheden?

- ☐ Vaak
- ☐ Soms
- ☐ Nooit

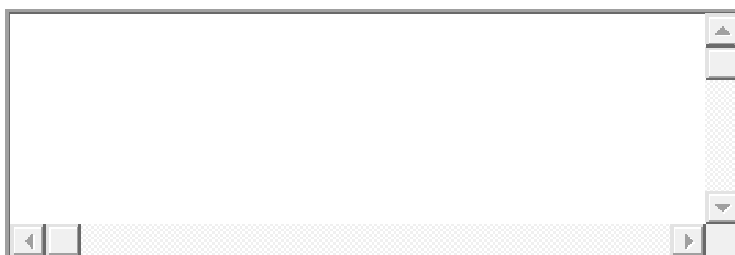
U heeft aangegeven dat leerlingen bij niet-talenvakken soms of vaak FEEDBACK krijgen op hun MONDELINGE vaardigheden. Op welke wijze gebeurt dat?

A large, empty rectangular text box with a thin border. It has a scroll bar on the right side and a horizontal scroll bar at the bottom, indicating it is a text area for input.

Krijgen leerlingen bij niet-talenvakken FEEDBACK op hun SCHRIFTELIJKE vaardigheden?

- ☐ Vaak
- ☐ Soms
- ☐ Nooit

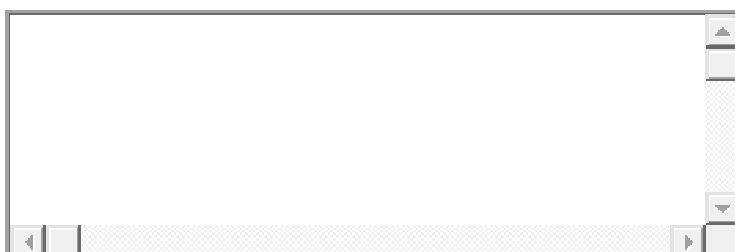
U heeft aangegeven dat leerlingen bij niet-talenvakken soms of vaak FEEDBACK krijgen op hun SCHRIFTELIJKE vaardigheden. Op welke wijze gebeurt dat?

A large, empty rectangular text box with a thin border. It has a scroll bar on the right side and a horizontal scroll bar at the bottom, indicating it is a text area for input.

Worden leerlingen bij niet-talenvakken BEOORDEELD op hun MONDELINGE vaardigheden?

- ☐ Vaak
- ☐ Soms
- ☐ Nooit

U heeft aangegeven dat leerlingen bij niet-talenvakken soms of vaak BEOORDEELD worden op hun MONDELINGE vaardigheden. Op welke wijze gebeurt dat?

A large, empty rectangular text box with a thin border. It has a scroll bar on the right side and a horizontal scroll bar at the bottom, indicating it is a text area for input.

Worden leerlingen bij niet-talenvakken BEOORDEELD op hun SCHRIJFTELIJKE vaardigheden?

- ☐ Vaak
- ☐ Soms
- ☐ Nooit

U heeft aangegeven dat leerlingen bij niet-talenvakken soms of vaak worden BEOORDEELD op hun SCHRIJFTELIJKE vaardigheden. Op welke wijze gebeurt dat?

A large, empty rectangular text box with a thin border. It has a small scroll bar on the right side and a small scroll bar at the bottom, indicating it is a text input field.

Is er bij het vak Nederlands aandacht voor het lezen en/of schrijven van teksten van niet-talenvakken?

- ☐ Vaak
- ☐ Soms
- ☐ Nooit

U heeft aangegeven dat er bij het vak Nederlands soms of vaak aandacht is voor het lezen en/of schrijven van teksten van niet-talenvakken. Op welke wijze gebeurt dat?

A large, empty rectangular text box with a thin border. It has a small scroll bar on the right side and a small scroll bar at the bottom, indicating it is a text input field.

Is er bij niet-talenvakken aandacht voor het lezen en/of schrijven van teksten?

- ☐ Vaak
- ☐ Soms
- ☐ Nooit

U heeft aangegeven dat er bij niet-talenvakken soms of vaak aandacht wordt besteed aan het lezen en/of schrijven van teksten. Op welke wijze gebeurt dat?

Rollen en competenties

Zijn er coördinatoren voor vakoverstijgend werken? [meerdere keuzes mogelijk]

- ☐ 1 per project / cluster / leergebied
- ☐ meer dan 1 per project / cluster / leergebied, nl. (aantal):
- ☐ 1 voor alle projecten / clusters / leergebieden samen
- ☐ er zijn geen coördinator(en)

Vindt u dat docenten over specifieke competenties moeten beschikken om vakoverstijgend te kunnen werken? (Bijvoorbeeld: inhoudelijke kennis van andere vakken uit hetzelfde cluster, specifieke organisatorische kennis, enz.)

- ☐ ja, namelijk
- ☐ nee

Is er, voor zover u weet, bij docenten behoefte aan scholing in deze competenties?

- ☐ ja, voor alle docenten
- ☐ ja, voor de meeste docenten
- ☐ ja, voor sommige docenten
- ☐ nee / nauwelijks
- ☐ weet ik niet

Heeft uw school faciliteiten of beleid voor docenten om zich te bekwamen in competenties m.b.t. vakoverstijgend werken?

- ☐ weet ik niet
- ☐ nee
- ☐ ja, nl.

Studenten van lerarenopleidingen en startende docenten

Welke verwachtingen zijn er van lero-stagiairs of startende docenten m.b.t. vakoverstijgend werken (kennis / vaardigheden)?

Kennis:
Vaardigheden:
Anders:

Vindt u dat stagiairs tijdens hun opleiding voorbereid moeten worden op vakoverstijgend werken? (meerdere keuzes mogelijk)

- ☐ nee, geen specifieke voorbereiding
- ☐ ja, m.b.t. kennis, nl.
- ☐ ja, m.b.t. vaardigheden, nl.
- ☐ ja, anders, nl.
- ☐ daar heb ik geen mening over of inzicht in

Sommige stagiairs en startende docenten hebben in hun opleiding kennis gemaakt met een vakoverstijgende aanpak. Hebt u ervaring met hen?

- ☐ nee
- ☐ ja, met stagiairs die zo'n aanpak kennen
- ☐ ja, met startende docenten die zo'n aanpak kennen
- ☐ ja, met zowel stagiairs als startende docenten die zo'n aanpak kennen

Merkt u verschil tussen stagiairs (of startende docenten) die wel/niet bekend zijn met een vakoverstijgende aanpak?

- ☐ ja
- ☐ nee, ik merk geen verschil(len)
- ☐ daar heb ik geen zicht op

U geeft aan dat u verschil merkt tussen stagiairs (of startende docenten) die wel/niet bekend zijn met een vakoverstijgende aanpak. Welk(e) verschil(len) ziet u?

Stagiairs die bekend zijn met een vakoverstijgende aanpak doen het in vergelijking met andere stagiairs op de volgende vlakken ...

... beter:
... minder goed:
Anders, namelijk:

Merkt u verschil tussen stagiairs (of startende docenten) van Hogeschool Inholland en stagiairs van andere tweedegraadslerarenopleidingen?

- ☐ ja
- ☐ nee, ik merk geen verschil(len)
- ☐ daar heb ik geen zicht op

U geeft aan dat u verschil merkt tussen stagiairs van Inholland tegenover andere stagiairs. Welke verschillen ziet u?

Stagiairs van Inholland doen het in vergelijking met andere stagiairs op de volgende vlakken ...

... beter:

... minder goed:

Anders, namelijk:

Taalbeleid

Wordt er op uw school Taalbeleid gevoerd?

- ☐ ja
- ☐ nee
- ☐ weet ik niet

U geeft aan dat er op uw school Taalbeleid wordt gevoerd. Wat verstaat u / uw school onder Taalbeleid?

Taalvakken / andere vakken / taalvakken tegenover andere vakken

U heeft aangegeven dat op uw school de vakken afzonderlijk worden aangeboden, maar wel op elkaar zijn afgestemd door leerstofafspraken. Daar gaan de volgende vragen over.

Is er onderlinge afstemming tussen niet-Talenvakken?

- ☐ ja, er is afstemming tussen niet-Talenvakken
- ☐ nee, er is geen afstemming
- ☐ weet ik niet

U geeft aan dat er onderlinge afstemming is tussen de niet-Talenvakken. Welke vakken betreft het en waarop heeft de afstemming betrekking (bijv. leerstofafspraken m.b.t. inhoud / vaardigheden / ...?)

Vakken:

Afstemming m.b.t.:

Is er afstemming tussen (één of meer) taalvakken enerzijds en andere vakken anderzijds?

- ☐ ja, er is afstemming
- ☐ nee, er is geen afstemming
- ☐ weet ik niet

U geeft aan dat er afstemming is tussen (één of meer) taalvakken enerzijds en andere vakken anderzijds. Welke vakken betreft het en welke afstemming is er (bijv. leerstofafspraken m.b.t. inhoud / vaardigheden / ...)?

Taal- en andere vakken:

Afstemming m.b.t.:

Is er afstemming tussen de taalvakken onderling? Zo ja, tussen welke vakken?

- ☐ ja, er is afstemming tussen alle taalvakken onderling, dus de Moderne Vreemde Talen en Nederlands (en evt. klassieke talen)
- ☐ ja, er is afstemming tussen de Moderne Vreemde Talen onderling, maar zonder Nederlands; Nederlands is apart
- ☐ ja, er is afstemming tussen de Moderne Vreemde Talen enerzijds en Nederlands anderzijds
- ☐ nee, er is geen afstemming tussen de taalvakken onderling
- ☐ weet ik niet

U geeft aan dat er afstemming is tussen taalvakken. Welke afstemming is er? (bijv. leerstofafspraken m.b.t. inhoud / vaardigheden / ...)

Heeft uw school belangstelling voor het invoeren van vakoverstijgend onderwijs en/of zijn daar al initiatieven voor?

- ☐ geen belangstelling
- ☐ wel belangstelling, nog geen initiatieven
- ☐ wel belangstelling, de volgende acties zijn ondernomen:
- ☐ weet ik niet

Slotvragen

Met deze enquête proberen wij een beeld te krijgen van het vakoverstijgend onderwijs (waaronder Taalbeleid) zoals dat op uw school is georganiseerd en wordt aangeboden. Als u aanvullende opmerkingen heeft die bij kunnen dragen aan dat globale beeld en die niet in deze vragenlijst aan de orde zijn geweest, dan kunt u die hieronder noteren.

De vragenlijst die u zojuist heeft ingevuld is een eerste inventarisatie; na verwerking van de resultaten zal met enkele respondenten een telefonisch interview worden gehouden om nadere informatie te krijgen. Dit interview zal ca. 20 minuten duren.

Bent u bereid deel te nemen aan een telefonisch interview als vervolg op de vragenlijst die u zojuist heeft ingevuld?

- ☐ ja
- ☐ nee

Uw contactgegevens

Uw naam:

Functie:

e-mail:

tel.:

U heeft nu alle vragen van de enquête beantwoord.

Uw antwoorden worden verstuurd als u op onderstaande knop drukt.

In het uiteindelijke onderzoeksverslag zal niet worden gerapporteerd op naam van de individuele scholen of docenten.

Hartelijk dank voor uw deelname.

Bijlage 2: Uitnodigingsbrief vragenlijst opleidingsscholen

Geachte heer/mevrouw,

De tweedegraadslerarenopleiding van Inholland is georganiseerd in leergebieden: Mens en Taal, Mens en Maatschappij, Mens en Natuur, Zorg en Welzijn, Godsdienst en Levensbeschouwing.

Inholland wil graag onderzoeken in hoeverre deze vakoverstijgende werkwijze aansluit bij uw onderwijspraktijk, zodat we onze studenten blijvend goed op kunnen leiden. Om deze reden willen wij u vragen om een enquête in te vullen over vakoverstijgend werken in uw onderwijspraktijk.

Het beantwoorden van de vragen zal circa 20 minuten duren. Nadat Inholland de antwoorden heeft verwerkt, willen we graag een telefonisch interview afnemen met enkele respondenten. Als u voor een interview beschikbaar bent, kunt u dat bij de laatste vraag van deze enquête aangeven.

Deze e-mail is verstuurd naar de contactpersonen van scholen die bij ons bekend zijn. Wij verzoeken u om de e-mail eventueel door te sturen naar een collega die in uw optiek beter op de hoogte is van vakoverstijgend werken.

Ook als op uw school geen vakoverstijgend onderwijs wordt georganiseerd, is het voor ons van belang dat u de enquête invult. U zult dan alleen vragen aangeboden krijgen die op uw schoolpraktijk van toepassing zijn.

Alle informatie zal anoniem verwerkt worden: in de rapportage zal niet zichtbaar zijn welke informatie van welke school afkomstig is. Deelnemende scholen zullen via e-mail een exemplaar van de rapportage ontvangen.

De enquête staat open tot maandag 18 mei 2015 en is via de volgende link te bereiken:

<http://www.thesistools.com/web/?id=416975>

Wij danken u bij voorbaat voor het invullen van de enquête.

Met vriendelijke groet,

Rick de Graaff

lector Taal en Interactie in het Onderwijs | Hogeschool Inholland | Domein Onderwijs, Leren en Levensbeschouwing

Bijlage 3: Vragenlijst Vakoverstijgend onderwijs voor studenten

Vragenlijst Vakoverstijgend onderwijs voor studenten

In te vullen door _____ studenten jaar 4

Via deze vragenlijst willen we inventariseren wat jullie ervaring is met vakoverstijgend werken in de onderwijspraktijk, en hoe de opleiding jullie daarop voorbereidt.

Kruis de antwoorden aan die het meeste op jouw situatie of mening van toepassing zijn. Vul zo veel mogelijk de nadere toelichting in.

Hartelijk dank!

Hogeschool inholland, 2^e graads lerarenopleiding OLL

1. Ik studeer de opleiding voor het schoolvak:

2. Heb je **stage- of werkervaring** op een school waar een vorm van **vakoverstijgend** onderwijs wordt aangeboden?

- ☐ Nee, de school biedt geen vakoverstijgend onderwijs aan.
- ☐ Ja, vakken worden afzonderlijk aangeboden, maar zijn wel op elkaar afgestemd door leerstofafspraken.
- ☐ Ja, vakken worden afzonderlijk aangeboden en daarnaast zijn er vakoverstijgende projecten waarin vakken worden gecombineerd
- ☐ Ja, vakken zijn geheel of gedeeltelijk geïntegreerd in leergebieden.
- ☐ Ja, de samenhang is volledig gebaseerd op competenties van de leerlingen; de leerlingen kiezen zelf uit een aantal mogelijkheden.

Als je antwoord een van de Ja-opties hierboven is, om welke vakkencombinaties of leergebieden gaat het dan?

-
-
-
-

3. Vind je het **belangrijk** om tijdens je opleiding **voorbereid** te worden op vakoverstijgend werken in de schoolpraktijk?

1. Helemaal niet belangrijk
2. Niet zo belangrijk
3. Tamelijk belangrijk
4. Heel belangrijk

Licht je antwoord toe:

-
-
-
-

4. Vind je dat je tijdens je opleiding **goed voorbereid** wordt op vakoverstijgend werken in de schoolpraktijk?

1. Helemaal niet goed
2. Niet zo goed
3. Tamelijk goed

4. Heel goed

Licht je antwoord toe:

-
-
-
-

5. In de opleiding werken we deels in leergebieden. Vind je dat **zinvol** voor je voorbereiding op het **werken in de schoolpraktijk**?

1. Helemaal niet belangrijk
2. Niet zo belangrijk
3. Tamelijk belangrijk
4. Heel belangrijk

Licht je antwoord toe:

-
-
-
-

6. In de opleiding werken we deels in leergebieden. Vind je dat **zinvol** de ontwikkeling van je **eigen kennis en vaardigheden**?

1. Helemaal niet belangrijk
2. Niet zo belangrijk
3. Tamelijk belangrijk
4. Heel belangrijk

Licht je antwoord toe:

-
-
-
-

7. Als jij het programma van de lerarenopleiding zou mogen **aanpassen of verbeteren**, welke plek, omvang en invulling zouden de **leergebiedsonderdelen** dan krijgen?

-
-
-
-
-